

Motion till riksdagen 2022/23:2360

av Gudrun Nordborg m.fl. (V)

med anledning av prop. 2022/23:87 Säkerhetsprövning av totalförsvarspliktiga m.m.

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att registerkontroller av Sveriges krigsplacerade totalförsvarspliktiga ej ska ske mellan grund- och repetitionsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.

2 Säkerhetsprövningen ska vara proportionerlig

Regeringen föreslår i proposition 2022/23:87 Säkerhetsprövning av totalförsvarspliktiga m.m. ett antal ändringar i säkerhetsskyddslagen (2018:585). Det rör bl.a. Försvarmaktens värnpliktiga personal och de som är krigsplacerade i Försvarmaktens verksamhet.

Totalförsvarsplikten gäller för alla svenska medborgare och alla som bor i Sverige som är mellan 16 och 70 år. Alla som ingår i totalförsvarsplikten har en skyldighet att bidra, men det finns olika sätt att göra det på. I totalförsvarsplikten ingår värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Efter avslutad grundutbildning som värnpliktig blir man krigsplacerad i en befattning eller verksamhet som anses lämplig.

Att säkerhetskänslig verksamhet är skyddad mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten är centralt. Alla verksamheter som till någon del är av betydelse för Sveriges och befolkningens säkerhet ska vara väl skyddade.

Säkerhetsprövning handlar ytterst om att bedöma om en person har tillräckliga förutsättningar och personlig lämplighet att delta i säkerhetskänslig verksamhet. Även om det är omöjligt att helt och fullt skydda sig mot att någon uppsåtligen eller av misstag t.ex. sprider säkerhetsklassad information är det helt nödvändigt att vidta riskreducerande åtgärder.

Regeringen skriver i propositionen om hur en säkerhetsprövning ofta aktualiserar frågor som kan uppfattas som mycket integritetskränkande för den enskilde. En säkerhetsprövning bör göras utifrån en helhetsbedömning som baseras på ett allsidigt underlag och innebär därför insamling av en stor mängd information om den enskilde individen. Det handlar bl.a. om att utreda personliga förhållanden, lojalitet, sårbarhet, ekonomiska förhållanden och liknande. Hur långtgående säkerhetsprövningen är beror på den aktuella säkerhetsklassningen. I säkerhetsskyddslagen slås fast att säkerhetsprövningen ska följas upp under tiden deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår.

I dag säkerhetsprövas alla som genomför grundutbildning med värnplikt. De allra flesta befattningar som är aktuella för värnpliktiga är placerade i säkerhetsklass 3, vilket medför att innan påbörjad grundutbildning med värnplikt säkerhetsprövas alla för en sådan placering. Skulle man komma i fråga för befattningar i annan säkerhetsklass genomgår man ytterligare säkerhetsprövning. Vid krigsplacering efter fullgjord grundutbildning följs säkerhetsprövningen upp.

2.1 Kontinuerlig säkerhetsprövning är inte motiverat

Den personliga integriteten är central i en demokrati. Respekten för den enskildes privatliv måste vara vägledande i all myndighetsutövning, så även inom Försvarsmakten. Det finns tillfällen när intrång i den enskildes personliga integritet kan vara motiverade, t.ex. när det handlar om rikets säkerhet. Det är dock viktigt att sådana inskränkningar endast sker i undantagsfall. Därför bör möjligheterna till fortsatta registerkontroller efter att man fullgjort sin grundutbildning med värnplikt begränsas.

Regeringen föreslår i propositionen att kravet på samtycke till registerkontroll i 3 kap. 18 § säkerhetsskyddslagen inte ska gälla en totalförsvarspliktig som skrivs in för värnplikt enligt lagen om totalförsvarsplikt eller en totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen.

Vänsterpartiet menar att det finns skäl för att undanta kravet på samtycke när det gäller plikttjänstgöring. Totalförsvarsplikt innebär att man omfattas av en skyldighetslagstiftning och de som kallas till mönstring är skyldiga att infinna sig, liksom de som skrivs in till grundutbildning med värnplikt. För att inte frågan om samtycke ska bli en motsägelse till plikten är det rimligt att ett undantag görs. En sådan ordning kräver dock en hög grad av försiktighet och respekt för den enskilde individens integritet och privatliv. Därför är det också av särskild vikt att fortsatta registerkontroller inte sker utan väl grundade skäl.

Regeringen föreslår vidare att ”en totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning med värnplikt krigsplaceras enligt 3 kap. 12 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass i Försvarsmaktens verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår”. Detta är någonting som både Totalförsvarets plikt- och provningsverk och Pliktrådet motsätter sig.

Regeringen motiverar förslaget med att det är av vikt att de krigsplacerade kan säkerhetsprövas under hela den tid som krigsplaceringen består för att Försvarsmakten tillräckligt snabbt ska kunna få tillgång till den personal som behövs. Men även om det finns behov av ett fullgott säkerhetsskydd måste det stå i proportion till den enskildes personliga integritet. Det är också någonting som Plikt- och provningsverket skriver i

sitt remissvar på SOU 2021:82. Där konstaterar man bl.a. att det faktum att någon är krigsplacerad inte per automatik innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet och därför inte kan anses omfattas av säkerhetsskyddslagens bestämmelser. Myndigheten bedömer att antalet värnpliktiga som kommer att vara föremål för registerkontroll utan att samtycke givits kommer att uppgå till omkring 50 000 personer redan om två år. Antalet kommer därefter att öka i takt med att krigsorganisationen växer.

Pliktrådet menar att förslaget om kontinuerlig säkerhetsprövning efter att man fullgjort sin grundutbildning med värnplikt är alltför långtgående då tiotusentals män och kvinnor som inte har mer med Försvarmakten att göra än att de en gång gjort grundutbildning med värnplikt får sina register granskade av en extern myndighet. Vänsterpartiet delar den uppfattningen. Vi menar liksom Pliktrådet att de skäl som finns för att tvinga de som gör en värnpliktsutbildning att underkasta sig säkerhetsprövning vid mönstring samt registerkontroller saknas efter en fullgjord grundutbildning. Däremot finns det behov av säkerhetsprövningar i samband med tjänstgöring för krigsplacerade, varvid prövningarna endast bör genomföras i anslutning till tjänstgöringstillfällen. I propositionen menar regeringen att det skulle kräva ett mycket omfattande arbete att genomföra en ny säkerhetsprövning av alla som ska tjänstgöra inför varje sådant tillfälle. Detsamma gäller dock en regelbunden säkerhetsprövning av alla krigsplacerade, men det vore mindre motiverat och ett större intrång i den personliga integriteten.

2.2 Legitimiteten för plikttjänstgöring

Sveriges totalförsvar bygger på en folklig förankring där värnplikten utgör en viktig del. För att människor ska känna förtroende för Försvarmakten som arbetsgivare, inte minst med plikttjänstgöringen i åtanke, krävs en stor respekt för den enskildes integritet och personliga förutsättningar. En krigsplacering i Försvarmaktens krigsorganisation med värnplikt kan gälla till 47 års ålder. Att registerkontroll utan samtycke kan pågå under så lång tid är som Plikt- och prövningsverket skriver i sitt remissvar till SOU 2021:82 ”svårligen förenligt med värnandet om den personliga integriteten”. Myndigheten menar att det ”att underkasta individer en registerkontroll de aldrig haft möjlighet att samtycka till kan över tid påverka legitimiteten och det stöd som det svenska systemet med värnplikt är baserat på”.

Registerkontroller av Sveriges krigsplacerade totalförsvarspliktiga mellan grund- och repetitionsutbildningar ska ej ske. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Gudrun Nordborg (V)

Nadja Awad (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Frida Tånghag (V)

Jessica Wetterling (V)